

Sygn. akt III Ca 205/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lipca 2014r.

Sąd Okręgowy w Nowym Sączu, Wydział III Cywilny Odwoławczy w składzie

następującym:

Przewodniczący - Sędzia SO Zofia Klisiewicz

Sędzia SO Agnieszka Skrzekut

Sędzia SR del. Monika Młynarczyk – Mościcka (sprawozdawca)

Protokolant: staż. Kinga Burny

po rozpoznaniu w dniu 3 lipca 2014r. w Nowym Sączu

na rozprawie

sprawy z powództwa J. K., S. K.

przeciwko E. W.

o obniżenie renty

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Rejonowego w Gorlicach

z dnia 21 lutego 2014 r., sygn. akt I C 263/13

1. oddala apelacje;

2. nie obciąża powodów kosztami postępowania apelacyjnego na rzecz pozwanego.

Sygn. akt III Ca 205/14

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 lutego 2014 roku Sąd Rejonowy w Gorlicach w sprawie IC 263/13 oddalił powództwo J. K. i S. K. przeciwko E. W. o obniżenie renty zasądzonej w zamian za dożywocie (pkt I wyroku). Sąd zasądził solidarnie od powodów na rzecz pozwanego kwotę 617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt. II wyroku).

Sąd Rejonowy ustalił, że prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 3 sierpnia 2005 roku sygn. akt I C 301/04 zmieniono niektóre uprawnienia E. W. z umowy dożywocia z dnia 3 listopada 2000 roku nr rep. A (...) tj. dostarczenie mu wyżywienia, ubrania, światła i opału - na dożywotnią rentę w wysokości 500 zł miesięcznie, płatną solidarnie przez J. K. i S. K. do 10 - tego dnia każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami na wypadek zwłoki w płatności którejkolwiek z rat. W tym czasie J. K. prowadził własną działalność gospodarczą, pracował w W., zarabiając około 1.200- 1.500 zł, zaś S. K. nie pracowała zawodowo. Małżonkowie byli właścicielami samochodu marki P., który kupili na raty. Otrzymywali dopłatę z Unii Europejskiej w wysokości 1.700 zł. E. W. otrzymywał emeryturę w kwocie 1.900 zł miesięcznie, jego żona zaś w kwocie 750 zł. E. W. wraz z żoną zajmował trzy pokoje na parterze, łazienkę i

kuchnię w suterenie, zaś S. K.i J. K.zajmowali dwa pokoje na piętrze, kuchnię i łazienkę. Nie sprawowali opieki nad E. W., nie sprząkali w jego mieszkaniu, nie prali rzeczy, bowiem między stronami był konflikt. Średni koszt miesięczny zużycia energii na cały dom wynosił około 12 zł, zaś zużycia gazu – około 20-30 zł. Sąd przyjmując, że renta jest surogatem świadczeń jakie ma spełnić zobowiązany na podstawie art. 913 § 1 k.c. zmienił na rentę te uprawnienia wynikające z umowy dożywocia, które dały się ująć w formie ekwiwalentu pieniężnego. Sąd zasądził kwotę 500 zł miesięcznie, biorąc pod uwagę sytuację majątkową stron (dysproporcję miesięcznych dochodów), w tym i to że S. K.i J. K.mieli na utrzymaniu małoletnie dziecko. Sąd Rejonowy w sprawie o obniżenie renty ustalił, że obecnie małżonkowie S. K.i J. K.mają na utrzymaniu trójkę małoletnich dzieci – D.urodzoną (...), W.urodzoną (...), oraz W.urodzoną (...). Otrzymują na dzieci zasiłek rodzinny w kwocie 360 zł miesięcznie. W. K. (1)pozostaje od trzech lat w leczeniu z powodu choroby odpływu pęcherzowo-moczowodowego. Jeździ na wizyty kontrolne do Poradni Urologicznej (...) Szpitala (...)w K.P.. Trzy razy dziennie musi zażywać leki, których koszt zakupu wynosi 50 zł miesięcznie. U W. K. (2)zdiagnozowano astmę oskrzelową. W związku z tym dziecko pozostaje w leczeniu specjalistycznym w poradni pulmonologicznej oraz otrzymało skierowanie do Instytutu (...)w R.. Na stałe W. K. (2)zażywa leki, jest uczulona na mleko krowie w związku z czym musi stosować dietę. Koszty zakupu leków oraz mieszanki hipoalergicznnej to kwota około 100 zł miesięcznie.

Sąd ustalił również, że S. K. nie osiąga dochodów. Jest ubezpieczona jako rolnik i opłaca składkę w KRUS w wysokości 750 zł kwartalnie, jako że powodowie są właścicielami gospodarstwa rolnego o powierzchni około 2 hektarów. W związku z tym otrzymują dopłaty z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w wysokości 1.300 zł rocznie. Grunt rolny wykorzystują na własne potrzeby, sadząc jarzyny, ziemniaki. Powód J. K. prowadzi działalność gospodarczą w branży budowlanej, wykonując prace wykończeniowe. Podejmuje prace w pobliżu miejsca zamieszkania jak i na terenie W., pracuje z dwoma kolegami, nikogo nie zatrudnia. Powód jest opodatkowany w formie ryczałtu ewidencjonowanego w wysokości 5,5 % dochodu, zarejestrowanego od 7 lipca 2011 roku. Za rok 2012 zadeklarował do Urzędu Skarbowego osiągnięcie dochodu w wysokości 24.300 zł zaś za 2013 rok – 30.000 zł. Powodowie posiadają dwa samochody – O. (...) nabyty około 7-8 lat temu oraz O. (...) z 1997 roku, służący do przewozu osób, zakupiony w 2012 roku. Powodowie zapłacili podatek od nieruchomości za 2013 rok w kwocie 577 zł, ponoszą opłaty za prąd i gaz w wysokości około 250 zł miesięcznie, za śmieci, telefon i internet – około 300 zł miesięcznie. Nie kupują opału, ponieważ wykorzystują na ten cel drewno z własnego lasu. pozwany E. W. prowadzi gospodarstwo domowe wraz z żoną, zajmuje parter i sutereny. Otrzymuje emeryturę w kwocie 1.700 zł netto a jego żona – emeryturę w kwocie 700 zł netto. Za prąd i gaz płacą około 200 zł miesięcznie, zakup opału na zimę kosztuje około 3.700 zł. Pozwany leczy się z powodu schorzeń układu sercowo-naczyniowego i schorzeń neurologicznych. Wymaga opieki osób trzecich (opiekę sprawuje żona) oraz stałego zażywania leków, na które przeznaczają około 125 zł miesięcznie. Także żona powoda pozostaje w stałym leczeniu i przeznaczają na leki około 100 zł miesięcznie. Zasądzona wyrokiem Sądu Okręgowego od powodów renta nie była przez nich regularnie płacona, przeciwko powodom prowadzone było postępowanie egzekucyjne, kwota zaległości na dzień 28 sierpnia 2013 roku wynosiła 5.086,50 zł.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że powództwo jest bezzasadne i podlega oddaleniu. W uzasadnieniu orzeczenia Sąd wskazał, powołując się na orzecznictwo, że co do zasady dopuszczalna jest zmiana wysokości renty zastępującej świadczenia należne ze stosunku dożywocia. Zmiana ta jednak z uwagi na charakter renty związana jest ze zmianą stosunków np. podwyżką lub obniżką cen produktów umówionych tytułem dożywocia czy też usprawiedliwionym wzroście potrzeb uprawnionego (w wyniku starzenia się, pogorszenia stanu zdrowia, zniechęcenia) albo też – poprawą stanu zdrowia. W ocenie Sądu Rejonowego powodowie żądając obniżenia renty nie powołują się na okoliczności, jakie można by uznać za zmianę stosunków w rozumieniu przepisu art. 907 § 2 k.c., a jedynie na okoliczności leżące po ich stronie – fakt urodzenia się dwójki kolejnych dzieci, które pozostają w leczeniu, wysokość dochodów osiągniętych przez powoda. Okoliczności te nie mogą uzasadniać obniżenia renty, ponieważ nie ma ona charakteru alimentacyjnego. Sąd podkreślił, że dożywotnia renta zastępująca świadczenie należne z umowy dożywocia powinna każdorazowo odpowiadać wartości uprawnień objętych treścią prawa dożywocia. Renta ta ma charakter ekwiwalentu a nie charakter alimentacyjny. Wskazano, że otrzymywana przez pozwanego renta w kwocie 500 zł ustalona wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 3 sierpnia 2005 roku wobec aktualnych cen nie stanowi ekwiwalentu świadczeń w postaci wyżywienia, światła, opału i ubrania. Sąd podkreślił, że ustalając wysokość

świadczenia Sąd Okręgowy wziął pod uwagę sytuację majątkową stron, uznając że renta w kwocie 500 zł będzie odpowiadać zasadom współżycia społecznego. Judykatura dopuszcza jedynie wyjątkowo możliwość uwzględnienia przy ustalaniu wysokości renty sytuacji majątkowej osoby zobowiązanej do świadczeń dla dożywotnika, jak też okoliczność że dożywotnik ma inne źródło dochodu.

Apelację od wyroku wnieśli powodowie zaskarżając orzeczenie w całości i wnosząc o jego zmianę przez orzeczenie o obniżeniu dożywotniej renty z kwoty 500 zł na kwotę 200 zł oraz zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania, ewentualnie – o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Podniesiono zarzuty:

1/ naruszenia przepisów prawa materialnego:

– art. 907 § 2 k.c., polegające na przyjęciu, że pod pojęciem zmiany stosunków wskazanej w tym przepisie należy rozumieć wyłącznie zmianę odnoszącą się do zakresu świadczeń z tytułu dożywocia, które zostały zamienione na rentę, podczas gdy zmiany okoliczności o charakterze osobistym wypełniają przesłankę z art. 907 § 2 k.c.

2/ naruszenia przepisów prawa procesowego, a to:

- art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 248 § 1 k.p.c., polegające na zaniechaniu wystąpienia przez Sąd I Instancji do ZUS i Urzędu Skarbowego w G. z wezwaniem o przedłożenie zaświadczeń co do wysokości świadczeń emerytalnych i dochodów pozwanego. Sąd mimo wniosku o przeprowadzenie tego dowodu złożonego w pozwie nie wystąpił o dokumenty i błędnie przyjął, że pozwany uzyskuje emeryturę w kwocie 1.700 zł netto. Tymczasem z wiadomości uzyskanych przez powodów wynika, że dochody pozwanego to 3.000 zł,

- art. 233 § 1 k.p.c. przez dowolną ocenę dowodów i uznanie za wiarygodne zeznań pozwanego, które pozostają w sprzeczności z pozostałym materiałem dowodowym, w szczególności zaś z zeznaniami powodów – również uznanymi za wiarygodne jak również z dowodami z dokumentów. Sprzeczności wskazują na składanie przez E. W. zeznań ukierunkowanych na przedstawienie korzystnej dla siebie wersji stanu faktycznego i uzasadniają znaczną ostrożność w przyjmowaniu za prawdziwe twierdzeń pozwanego i uznanie jego zeznań za niewiarygodne. Ponadto pozwany zeznawał w toku sprawy że otrzymuje emeryturę w kwocie 1.700 zł netto zaś jeszcze w 2004 roku deklarował emeryturę w kwocie 1.900 zł i nie jest możliwe by doszło do obniżenia świadczenia. Nadto Sąd nieprawidłowo ocenił zeznania powodów w zakresie w jakim dotyczą one dochodów powoda i błędnie uznał, że nie jest możliwe utrzymanie 4 osobowej rodziny za średnią kwotą 1.968 zł miesięcznie.

W apelacji zarzucono, że Sąd błędnie oceniając materiał dowodowy uznał, że nie zaistniała żadna zmiana w stosunkach między stronami, uzasadniająca obniżenie renty zgodnie z żądaniem powodów, podczas gdy taka zmiana miała miejsce – zwiększyły się znacząco świadczenia otrzymywane przez pozwanego i znacznie pogorszyła się sytuacja majątkowa powodów. Wskazano również, że w razie poczynienia prawidłowych ustaleń faktycznych Sąd winien stwierdzić, że świadczenie uzyskiwane przez pozwanego z tytułu emerytury znacznie przewyższa dochody gospodarstwa domowego powodów, którzy ponoszą znaczne koszty związane z utrzymaniem i wychowaniem małoletnich dzieci, z których dwoje wymaga stałego nadzoru lekarskiego. W ocenie apelujących brak jest podstaw do udzielenia prymatu interesom pozwanego, który w związku z przekazaniem nieruchomości zwolniony został z konieczności ponoszenia opłat związanych z podatkiem od nieruchomości oraz bieżącymi kosztami utrzymania budynku (poza opłatami za gaz, prąd i ogrzewanie) – nad interesami powodów, którzy podejmują działania zmierzające do zaspokojenia potrzeb rodziny i zapewnienia jak najlepszych warunków rozwoju małoletnim dzieciom (k.86-93).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i jako taka podlegała oddaleniu.

Wyrok Sądu Rejonowego jest prawidłowy i nie narusza przepisów prawa materialnego ani przepisów prawa procesowego przytoczonych w apelacji. Nie zachodzą też uchybienia, które Sąd Okręgowy ma obowiązek brać pod uwagę z urzędu (art. 378 § 1 k.p.c.), a które skutkują nieważnością postępowania.

W pierwszym rzędzie należy wskazać, że Sąd Rejonowy wyjaśnił wszystkie okoliczności istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, ustalenia te Sąd Okręgowy akceptuje w całości i przyjmuje za własne. Również wnioski prawne wyciągnięte na podstawie tych ustaleń są prawidłowe i Sąd Okręgowy je podziela.

Odnosząc się do zarzutów apelacji, stwierdzić należy, że bezpodstawny jest zarzut naruszenia przepisu art. 907 § 2 k.c. Z treści apelacji jak też pozwu wynika, że powodowie za przyczynę żądania obniżenia renty podają zmianę własnej sytuacji majątkowej związanej z narodzinami dwójki dzieci i dysproporcją dochodów między nimi a pozwanym. Trzeba podkreślić, że powodowie S. K. i J. K. umową z dnia 3 listopada 2000 roku otrzymali od dziadka powódki – E. W. niezabudowaną nieruchomości o łącznej powierzchni 3,70 ha jak też udział wynoszący 1/2 część nieruchomości zabudowanej budynkiem, w którym strony mieszkają, położonej w Z.. W zamian za otrzymanie tych nieruchomości powodowie zobowiązali się do zapewnienia pozwanemu bezpłatnego dożywotniego utrzymania, w szczególności wyżywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału, zapewnienia odpowiedniej pomocy i pielęgnowania w chorobie a także sprawienia kosztów pogrzebu. W toku postępowania o rozwiązanie umowy dożywocia Sąd Okręgowy zmienił niektóre uprawnienia E. W. – dostarczenie wyżywienia, ubrania, światła i opału na dożywotnią rentę w kwocie 500 zł.

Nie ulega żadnym wątpliwości, że renta zasądzana w zamian prawa dożywocia powinna odpowiadać rynkowej wartości świadczeń objętych treścią tego prawa (art. 913§1 k.c.). Jest to zasada związana z charakterem dożywocia. Uprawniony przenosi własność nieruchomości w zamian za zapewnienie mu dożywotniego utrzymania i opieki na starość. Dlatego renta zasądzona w zamian prawa dożywocia ma charakter ekwiwalentu – to znaczy winna być obliczona według rzeczywistej wartości uprawnień. Jednak od tej zasady istnieją wyjątki wskazane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 1969 roku sygn. akt III CZP 130/68, na jakie powołują się apelujący powołał w uzasadnieniu również Sąd Rejonowy, podając, że dopuszcza się jedynie wyjątkowo możliwość uwzględnienia sytuacji majątkowej osoby zobowiązanej jak i okoliczności, że dożywotnik ma inne źródło dochodu. Sąd Okręgowy ustalając w sprawie sygn. akt I C 301/04 wysokość świadczenia wziął pod uwagę także sytuację materialną zobowiązanych. Jak słusznie wskazał Sąd Rejonowy kwota 500 zł zasądzona na rzecz E. W. w zamian niektórych świadczeń z umowy dożywocia tj. dostarczania mu opału, światła, ubrania, wyżywienia nie stanowi obecnie ekwiwalentu tych świadczeń. Uprawniony jest osobą starszą (ma 78 lat), schorowaną. Ponosi wraz z żoną wydatki na zakup opału, prąd i gaz, lekarstwa, wymaga opieki. Zatem żądanie obniżenia renty do kwoty 200 zł nie znajduje żadnego uzasadnienia. Pogorszenie się sytuacji materialnej powodów związane z pojawieniem się nowych członków rodziny czy też chorobą nie może uzasadniać w przedmiotowej sprawie zmniejszenia świadczenia, które i tak nie stanowi ekwiwalentu świadczeń. Zmiana stosunków o jakiej mowa w przepisie art. 907 § 2 k.c. może wprawdzie nastąpić na korzyść jak i na niekorzyść uprawnionego, lecz dotyczy takich okoliczności jak podwyżki czy obniżenie cen, starzenie się, pogorszenie lub poprawa stanu zdrowia, zniepełnienie. (Zob. uchwała SN z dnia 18 maja 1978 roku, sygn. akt III CZP 29/78, uchwała SN z 29 maja 1981 roku, sygn. akt III CZP 25/81).

Dlatego też stwierdzić należy, że powództwo było niezasadne, ponieważ renta, którą płacić powinni powodowie E. W. przede wszystkim powinna odzwierciedlać wysokość jego usprawiedliwionych potrzeb a sytuację materialną powodów o tyle tylko o ile nie wiązałoby się to z uszczerbkiem dla uprawnień dożywotnika.

Sąd Rejonowy w pisemnym uzasadnieniu orzeczenia dokonał oceny dowodów zgodnej z przepisem art. 233 k.p.c., wskazując że stan faktyczny ustalono na podstawie dokumentów zawartych w aktach Sądu Okręgowego sygn. akt I C 301/04 a także dokumentów przedłożonych przez powodów, których treść nie budzi zastrzeżeń. Wskazano, że za wiarygodne uznano zeznania powodów, poza zeznaniami związanymi z wysokością dochodów uzyskiwanych przez J. K.. Sąd szczegółowo uzasadnił, dlaczego w tym zakresie uznał zeznania za niewiarygodne, wyliczając, że wedle powodów dochód miesięczny w rodzinie to około 2.860 zł i podając, że zważywszy na deklarowane wydatki nie jest możliwe by kwota ta wystarczała na utrzymanie pięcioosobowej rodziny. Sąd Okręgowy podziela ocenę dowodów poczynioną przez Sąd I instancji. Niewątpliwie, zważywszy na charakter pracy wykonywanej przez powoda

i wysokość deklarowanych przez powodów wydatków nie jest możliwe by S. K. i J. K. nie posiadali innych dochodów poza wykazanymi dla Urzędu Skarbowego. Skoro bowiem wedle powodów ich miesięczny dochód to 2.860 zł a miesięczne stałe wydatki to 1.000 zł, to wątpliwe jest by za pozostałą kwotę mogła utrzymać się rodzina z trojgiem małoletnich dzieci, z których dwoje pozostaje w leczeniu i wymaga stosowania diety. Należy podkreślić, że powodowie wykorzystują dwa samochody i nie uprawiają gospodarstwa rolnego które posiadają, co również wskazuje na to że ich sytuacja materialna nie jest tak zła jak to przedstawiają. Również zarzut związany z nieprawidłowym ustaleniem wysokości świadczeń otrzymywanych przez pozwanego jest niezasadny. W sprawie I C 301/04 Sąd ustalił, że E. W. otrzymuje świadczenie emerytalne w kwocie 1.900 zł miesięcznie, w niniejszej sprawie zaś 1.700 zł netto. Nie ma zatem sprzeczności w tych ustaleniach. Sąd wprawdzie nie wystąpił do organu rentowego o przedłożenie zaświadczenia, jednak poczynił ustalenia na podstawie zeznań pozwanego, które uznał za wiarygodne.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania Sąd Rejonowy oparł o przepis art. 98 k.p.c., zasądzając od powodów, którzy przegrali sprawę koszty zastępstwa procesowego wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa. Zasadą rozstrzygnięcia o kosztach procesu w postępowaniu procesowym jest odpowiedzialność za wynik postępowania. Zastosowanie przepisu art. 102 k.p.c., czyli zasady słuszności jest rozwiązaniem szczególnym, stosowanym jedynie w wypadkach wyjątkowych. Ustawodawca pozostawił sądowi orzekającemu swobodę oceny, czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony stanowią podstawę do nie obciążania jej kosztami.

Wobec powyższego należy uznać, że ustalenia Sądu Rejonowego w Gorlicach są prawidłowe, Sąd Okręgowy je w całości podziela, podobnie jak argumentację prawną przedstawioną w pisemnym uzasadnieniu orzeczenia.

Z tych przyczyn Sąd Okręgowy oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego znajduje oparcie w przepisie art. 102 k.p.c. Apelacja powodów okazała się bezskuteczna, jednak w ocenie Sądu w sprawie zachodzi szczególny wypadek pozwalający na nie obciążenie powodów kosztami postępowania apelacyjnego. Sąd wziął pod uwagę charakter sprawy, w szczególności relacje łączące strony.